

Psychologiczne koncepcje osobowości

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja + Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Instytut Psychologii Zdrowia, dostępny w internecie: psychologia.edu.pl [dostęp 29.02.2020].
- Źródło: Tomasz Nęcki, *Osobowość: od czego zależy? Teorie osobowości*, 28.02.2018, dostępny w internecie: poradnikzdrowie.pl [dostęp 11.05.2020].

- Źródło: Lawrence Pervin, *Psychologia osobowości*, Gdańsk 2002, s. 313–314.
- Źródło: Wojciech Klęk, *Czym jest osobowość?*, 4.05.2018, dostępny w internecie: wojciechklek.pl [dostęp 20.01.2020].

Psychologiczne koncepcje osobowości

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W filmie „Joker” w reżyserii Todda Phillipsa tytułowy bohater wypowiada następujące słowa: „Przestaliśmy szukać potworów pod naszymi łózkami, gdy zrozumieliśmy, że one są w nas”. Czy interesuje nas, dlaczego Joker wypowiedział te słowa? Dlaczego w człowieku tkwią pewne mechanizmy, które wpływają na jego zachowanie? Nad tymi pytaniami filozofowie, a od dwóch wieków psychiatrzy i psycholodzy łamią sobie głowy. Przedstawimy ich rozważania, teorie, koncepcje związane z tym tematem. Może dzięki nim zrozumiesz siebie trochę lepiej.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest osobowość człowieka.
- Scharakteryzujesz różne cechy osobowości człowieka.
- Przeanalizujesz różne teorie dotyczące osobowości człowieka.

Przeczytaj

Osobowość jest terminem, który w psychologii definiowany jest różnie, w zależności od nurtu tej dziedziny nauki. Słownik psychologiczny dostępny w internecie definiuje osobowość następująco:

” Instytut Psychologii Zdrowia

Osobowość to charakterystyczny, względnie stały sposób reagowania jednostki na środowisko społeczno-przyrodnicze, a także sposób wchodzenia z nim w interakcje.

Źródło: Instytut Psychologii Zdrowia, dostępny w internecie: psychologia.edu.pl [dostęp 29.02.2020 r.].

Definicja ta zawiera elementy różnych nurtów psychologicznych opisanych poniżej.

Nurty psychologii osobowości

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

cecha

w miarę stała i charakterystyczna dla jednostki skłonność do określonych zachowań, uczuć, sądów i emocji

osobowość

charakterystyczny, względnie stały sposób reagowania jednostki na środowisko społeczno-przyrodnicze, a także sposób wchodzenia z nim w interakcje

psychologia osobowości

dziedzina psychologii, której przedmiotem badań jest osobowość człowieka, jej rozwój i powiązanie z otoczeniem

temperament

wrodzone cechy osoby, odziedziczone po przodkach

Animacja + Schemat

Polecenie 1

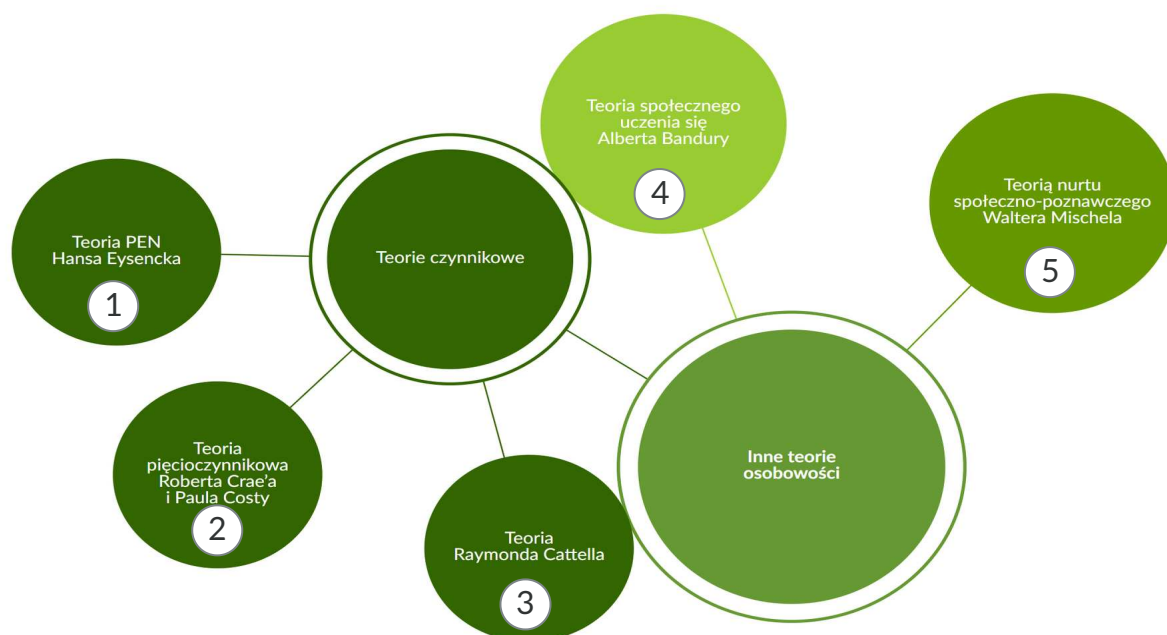
Zapoznaj się z animacją i schematem interaktywnym, a następnie wykonaj ćwiczenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DVOnfWTv2>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Jesteśmy różni, jesteśmy ciekawi - teorie osobowości.

Inne teorie osobowości

1

Według Hansa Eysencka osobowość to względnie trwała konstrukcja, która powstała i rozwija się dzięki odpowiedniemu współdziałaniu czterech sfer:

- woluntarnej (charakter),
- afektywnej (temperament),
- poznawczej (inteligencja),

– somatycznej (konstrukcja ciała).

Natomiast struktura osobowości ludzkiej składa się z trzech wymiarów:

- psychotyczności,
- ekstrawersji,
- neurotyczności.

Każdy z tych wymiarów ma swój przeciwny biegun, na przykład ekstrawersja – introwersję, neurotyczność – równowagę emocjonalną, natomiast psychotyczność (rozumiana jako zdrowie psychiczne) na jednym krańcu jest patologią psychiczną, a na drugim – uspołecznieniem.

Hans Eysenck odniósł swoje rozważania do teorii Hipokratesa–Galena. I tak:

- **choleryk** charakteryzuje się wysokim poziomem neurotyzmu i ekstrawersji,
- **melancholik** – wysokim poziomem neurotyzmu i niskim ekstrawersji,
- **sangwinik** – niskim poziomem neurotyzmu i wysokim ekstrawersji,
- **flegmatyk** – niskim poziomem neurotyzmu i niskim ekstrawersji.

Problemem teorii PEN jest jednak to, że nie została ona udowodniona empirycznie.

2

Pięcioczynnikowa teoria Roberta McCrae i Paula Costy zwana jest wielką piątką.

Opiera się ona na podziale osobowości człowieka na pięć niezależnych cech:

- **neurotyczność** związaną z przystosowaniem do niestabilności emocjonalnej, umiejętnością radzenia sobie z niepokojem i trudnymi sytuacjami;
- **sumiennosc**, dzięki której bada się, w jakim stopniu jednostka jest wytrwała, zmotywowana i nastawiona na realizację wytyczonych celów;
- **ekstrawersję** rozumianą jako dyspozycję jednostki w kontaktach z innymi, jej poziom aktywności w relacjach z innymi osobami;
- **ugodowość** pomagającą zrozumieć relacje z innymi osobami, empatią, umiejętnością wczuwania się w sytuację innych osób;
- **otwartość na doświadczenie** związaną z oceną stopnia, w jakim jednostka poszukuje aktywnie nowych doświadczeń i wykorzystuje nowe możliwości.

Każdą z tych cech należy u człowieka zbadać oddzielnie, a ich przejawy pozwalają zrozumieć osobowość człowieka.

Według McCrae i Costy osobowość jest więc cechą względnie stałą, stabilną we wszystkich sytuacjach. Model ten nie uwzględnia interakcji między jednostką a otoczeniem.

3

Teoria Cattella opiera się na cechach. To jedna z najbardziej rozbudowanych teorii osobowości. Jej fundamentem są cechy, które istnieją w odpowiednich proporcjach u każdego człowieka i tworzą osobowości. Na ich podstawie opisuje się strukturę psychiczną człowieka i przewiduje jego zachowanie. Teoria cech bazuje na metodach statystycznych, aby można było analizować dużą liczbę danych.

4

Teoria społecznego uczenia się Alberta Bandury łączy podstawy teorii uczenia się z naciskiem na interakcje człowieka z otoczeniem. Osobowość jest tutaj rozumiana jako aspekty zachowania nabyte w kontekście społecznym.

Poprzez pewne procesy, takie jak:

- uczenie się przez obserwację,
- cele motywujące jednostkę do działania,
- rola kar i nagród będącymi wzmocnieniami,

zachowanie człowieka może być zachowaniem modelowym dla drugiej osoby, która ucząc się życia społecznego, kopiuje je.

W poszczególnych okresach życia ludzie w różnym stopniu są podatni na modelowanie.

Kopiuwane reakcje mogą być zarówno pozytywne, jak i niekorzystne. Jeżeli osoba dostrzeże pozytywne skutki modelowanego zachowania, to wzrasta w niej tendencja do naśladowania go w przyszłości. I odwrotnie – widząc negatywne skutki danego zachowania – dana osoba może w przyszłości go unikać.

5

Podstawowe założenie teorii osobowości Waltera Mischela opiera się na oddziaływaniu środowiska na osobę, co wpływa na jej zachowanie. Zmiany w środowisku automatycznie powodują zmiany w zachowaniu jednostki i odwrotnie – jednostka może kształtować swoje środowisko. Zachowanie człowieka jest więc zmienne i zależne od sytuacji, ale jednocześnie człowiek jest istotą aktywną, umiejącą świadomie rozwiązywać problemy. Według Waltera Mischela człowiek ma zdolność rozróżniania nagród i kar oraz różnego typu wymagań przypisanych do konkretnych sytuacji i potrafi zmienić swoje zachowanie odpowiednio do tych warunków.

Do podstawowych elementów osobowości w tej koncepcji należą:

- kompetencje poznawcze i behawioralne,
- preferencje, cele i wartości wyznawane przez jednostkę,
- konstrukty osobiste,
- systemy samoregulacyjne,
- umiejętności i sposoby kodowania informacji,
- oczekiwania związane z prawdopodobnymi konsekwencjami działań jednostki.

Według Waltera Mischela istotą osobowości jest umiejętność różnorodnego postrzegania tych samych sytuacji przez ludzi. Dlatego przyjmują oni różne wzorce zachowań. Osobowością są więc nie cechy jednostki, ale kompetencje wyrażające się jej zachowaniem.

Ćwiczenie 1

Porównaj koncepcje PEN i wielkiej piątki. Napisz, jakie widzisz podobieństwa, a jakie różnice pomiędzy nimi.

argumenty za

argumenty przeciw

Ćwiczenie 2

Podaj własną definicję osobowości, opartą na wybranej teorii.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Współcześnie tematem osobowości zajmuje się...

- psychologia osobowości.
- psychologia społeczna.
- pedagogika postaci.
- pedagogika społeczna.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z poniższym tekstem i wykonaj polecenia.

” Wojciech Klęk

Czym jest osobowość?

Twoja osobowość = twoja wyjątkowość

Z pewnością wiele czynników przyczyniło się do tego, kim jesteś dzisiaj, włączając w to genetykę, wychowanie i doświadczenia życiowe. To, co naprawdę czyni cię wyjątkowym, to charakterystyczne wzorce myśli, uczuć i zachowań, które składają się na twoją osobowość.

Co to jest osobowość?

Chociaż nie ma jednej uzgodnionej definicji osobowości, często uważa się ją za coś, co powstaje z wnętrza jednostki i pozostaje dość spójne przez całe życie. Obejmuje wszystkie twoje myśli, wzorce zachowań i postawy społeczne, które wpływają na to, jak postrzegasz siebie, innych, otaczający cię świat oraz to, w co wierzysz. Osobowość odnosi się do unikalnych właściwości adaptacyjnych. Dlatego osobowość jest czymś więcej niż maską indywidualnego ja. To model reakcji na bodźce pochodzące ze środowiska wewnętrznego danej osoby (np. uczuć i motywacji związanych z lękami, pragnieniami, nadziejami i aspiracjami) i otoczenia zewnętrznego (np. relacje rodzinne i społeczne, warunki pracy, narażenie na przestępstwa i przemoc itp.). Zrozumienie własnej osobowości pozwoli ci przewidzieć, jak zareagujesz na określone sytuacje i rzeczy, dzięki czemu będziesz miał możliwość wypracowania odpowiednich strategii. Poznasz również własne wartości, co przyczyni się do wzrostu naturalnej motywacji.

Źródło: Wojciech Klęk, *Czym jest osobowość?*, 4.05.2018, dostępny w internecie: wojciechklek.pl [dostęp 20.01.2020].

Zapoznaj się z poniższym tekstem i wykonaj polecenia.

” Tomasz Nęcki

Osobowość: od czego zależy? Teorie osobowości

Każdy żyjący człowiek ma jakąś osobowość, u niektórych jednak osób rozpoznawane są zaburzenia osobowości. Otóż rozpoznaje się je w przypadku, kiedy u pacjenta stwierdzone zostaną jakieś utrwalone cechy i sposoby postępowania, które można uznać za odbiegające od normy i które – przede wszystkim – doprowadzają do pogorszenia funkcjonowania człowieka w wielu różnych sferach życia.

Aby można w ogóle było jednak mówić o zaburzeniach osobowości, konieczne jest stwierdzenie m.in. tego, iż dane cechy czy postawy są u człowieka utrwalone i nie wynikają one z istnienia u niego jakiejś choroby czy to somatycznej, czy też psychicznej (...)

Źródło: Tomasz Nęcki, *Osobowość: od czego zależy? Teorie osobowości*, 28.02.2018, dostępny w internecie: poradnikzdrowie.pl [dostęp 11.05.2020].

Zapoznaj się z poniższym tekstem i wykonaj polecenia.

” Lawrence Pervin

Psychologia osobowości

Główna rola emocji w funkcjonowaniu osobowości (...)

Po pierwsze, z ewentualnym wyjątkiem teorii psychoanalitycznej, główne teorie osobowości nie zwracały szczególnej uwagi na emocje, poza lękiem i depresją. Po drugie, żadna z nich nie traktowała emocji jako podstawowego elementu osobowości. Jak mogłoby wyglądać ujęcie alternatywne? Po pierwsze, musiałyby obejmować o wiele więcej emocji niż tradycyjne teorie. Oprócz lęku i depresji byłyby to takie uczucia, jak wstyd, zawiść, zazdrość, wstręt, duma i miłość. Różnice indywidualne musiałyby być ujmowane poprzez pryzmat relacji między emocjami, a nie traktowanych oddzielnie wskaźników intensywności każdej z nich.

Chodziłoby więc na przykład nie tylko o to, czy dana osoba charakteryzuje się wysokim, czy niskim poziomem lęku, lecz również o to, jaka jest relacja między lękiem a innymi emocjami. Osobowość człowieka należałoby więc ujmować w kategoriach indywidualnych struktur afektywnych.

Po drugie, w takiej teorii emocje zajmowałyby główne miejsce, zamiast być jedynie tłem dla popędów, myśli czy tym podobnych jednostek. Ważną kwestią byłby wpływ emocji na myślenie, działanie i motywacje. W sumie więc taka teoria osobowości obejmowałaby szeroki zakres emocji oraz ich strukturę i przyznawałaby im główne miejsce w funkcjonowaniu osobowości.

Dla nauczyciela

Autorka: Małgorzata Krzeszowska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Współczesne psychologiczne koncepcje osobowości

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Człowiek w społeczeństwie. Uczeń:

1) charakteryzuje klasyczne koncepcje osobowości.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

- charakterystyka wybranych koncepcji osobowości;
- ocena przydatności poszczególnych koncepcji dla współczesnej psychologii;
- analiza znaczenia znajomości własnej osobowości w codziennym życiu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- kartki A3 i pisaki.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna:

1. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

2. Uczniowie przypominają sobie definicję osobowości (jeśli przerabiali już lekcję dotyczącą klasycznych teorii osobowości).

lub:

wersja II:

1. Uczniowie, stosując metodę burzy mózgów, wypisują na tablicy wszelkie skojarzenia ze słowem „osobowość”.
2. Uczniowie dzielą się na kilkusobowe grupy i na podstawie zapisanych na tablicy informacji tworzą definicję. Wybrana z grupy osoba przedstawia definicję na forum klasy. Następnie z podanych przez grupy definicji uczniowie wybierają ich zdaniem najlepszą.
3. Uczniowie porównują wybraną definicję z definicją podaną w słowniku dołączonym do e-materiału. Podają podobieństwa i różnice między obiema definicjami.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie dzielą się na 10 grup. Każda z grup losuje jedną z przedstawionych w animacji i schemacie interaktywnym teorii:

- teoria Williama Sheldona;
- teoria Raymonda Cattella;
- teoria Ericha Fromma;
- teoria Fritza Perlsa;
- teoria Carla Rogersa;
- teoria Alberta Bandury;
- teoria Waltera Mischela;
- teoria Georga Herberta Meada;
- teoria Hansa Eysencka;
- teoria Roberta McCrae i Paula Costy.

Następnie uczniowie zapoznają się z odpowiednimi fragmentami multimediiów.

1. Zadaniem grup jest przygotowanie schematu ujmującego najważniejsze elementy danej teorii.
2. Wybrane osoby przedstawiają schematy na forum. Po przedstawieniu członkowie pozostałych grup mogą zadawać pytania, a członkowie danej grupy mają za zadanie na nie odpowiadać.
3. Uczniowie, dyskutując, szukają podobieństw i różnic pomiędzy omówionymi teoriami. Następnie wybrana osoba podsumowuje dyskusję.
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia 3 i 4.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie odpowiadają na pytanie: „Czy znajomość własnej osobowości, waszym zdaniem, może być przydatna w życiu? Dlaczego?”

Praca domowa:

Wykonaj pozostałe e-ćwiczenia.

Materiały pomocnicze:

L.A. Pervin, *Psychologia osobowości*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002,

H. Gasiul, *Psychologia społeczna. Nurty, teorie, koncepcje*, Difin, Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Uczniowie mogą wcześniej zapoznać się z multimediami, a wyznaczone osoby – przygotować krótkie prezentacje na temat wybranych teorii osobowości.